

HALK SAĞLIĞI UZMANLARI DERNEĞİ

28 EYLÜL DÜNYA KUDUZ GÜNÜ

“Birlikte Daha Güçlüyüz”

Kuduz, insan ve diğer memelilerde merkezi sinir sistemini etkileyen, aşı ile önlenebilen ancak klinik belirtiler ortaya çıktıktan sonra neredeyse daima ölümle sonuçlanan viral bir zoonotik hastalıktır. Hastalığın etkeni *Lyssavirus* cinsi virüslerdir. Kuduzun günümüzde hâlâ önemli bir halk sağlığı sorunu olmasının temel nedenleri arasında özellikle endemik bölgelerde kontrolsüz hayvan popülasyonları, hayvanların yeterli düzeyde aşılanamaması ve riskli temas sonrasında uygun sağlık hizmetlerine zamanında ulaşılamaması bulunmaktadır (1).

Kuduz, Antarktika dışında hemen hemen tüm kıtalarda görülmekte ve özellikle Asya ve Afrika’da önemli bir halk sağlığı sorunu olmaya devam etmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), kuduz nedeniyle dünya genelinde her yıl yaklaşık 59.000 kişinin hayatını kaybettiğini tahmin etmektedir. Bu ölümlerin %95’inden fazlası Afrika ve Asya’da meydana gelmektedir. Ayrıca kuduz şüpheli hayvanlar tarafından ısırılan kişilerin yaklaşık %40’ını 15 yaşından küçük çocuklar oluşturmaktadır (2).

İnsan kuduz vakalarının yaklaşık %99’u enfekte köpeklerin ısırması veya tırmalaması ile ilişkilidir. Bu nedenle kuduzla mücadelenin en önemli bileşenlerinden biri köpeklerin düzenli olarak aşılanmasıdır. DSÖ, riskli bölgelerde köpek popülasyonunun en az %70’inin aşılanmasıyla hastalığın insanlara bulaşmasının önlenmesinde etkili bir strateji olduğunu belirtmektedir (2).

Kuduzun tamamen önlenabilir bir hastalık olması, hastalıkla mücadelede önemli bir avantaj sağlamaktadır. DSÖ, Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü (WOAH), Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ve Kuduz Kontrolü Küresel İttifakı, köpek kaynaklı insan kuduzu ölümlerinin 2030 yılına kadar sıfıra indirilmesini küresel hedef olarak belirlemiştir (3).

Türkiye, kuduz açısından riskin devam ettiği ülkeler arasında yer almaktadır. Ülkemizde yaygın aşılama, kuduz riskli temasların değerlendirilmesi ve temas sonrası profilaksi uygulamaları sayesinde insan kuduz vakaları oldukça düşük düzeylerde tutulmaktadır. 2012–2025 yılları arasında Türkiye’de kuduz riskli temas sayısı genel olarak artış göstermiş ve 2012’de 187.108 iken 2025’te en yüksek düzeyine ulaşmıştır. Özellikle 2022 sonrasında riskli temas sayılarındaki artışın belirgin şekilde hızlandığı görülmektedir. Buna karşılık, kuduz vaka sayıları yıllar boyunca 1–4 vaka arasında değişmiş ve belirgin bir artış eğilimi göstermemiştir. 2025 yılında Türkiye’de 570.055 kuduz riskli temas bildirilirken, 1 kuduz vakası görülmüştür (4).

Kuduzun Belirtileri

Kuduzun kuluçka süresi çoğunlukla 1-3 ay olmakla birlikte temasın yerine, yaranın derinliğine, virüs miktarına ve diğer faktörlere bağlı olarak bir haftadan bir yıla kadar değişebilmektedir. Başlangıç döneminde ateş, halsizlik, baş ağrısı ve genel kırgınlık gibi özgül olmayan belirtiler görülebilir. Isırılan bölgede ağrı, yanma, karıncalanma veya kaşıntı ortaya çıkması kuduz açısından dikkat çekici belirtilerdendir (1).

HALK SAĞLIĞI UZMANLARI DERNEĞİ

Hastalık ilerledikçe virüs merkezi sinir sistemini etkiler. Huzursuzluk, aşırı hareketlilik, bilinç değişiklikleri, anormal davranışlar, halüsinasyonlar, yutma güçlüğü, aşırı tükürük salgısı, kas spazmları ve nöbetler gelişebilir. Klasik kuduz tablosunda sudan korkma (hidrofobi) ve hava akımına karşı aşırı hassasiyet görülebilir. Bazı hastalarda ise hastalık felçlerle seyreden paralitik kuduz biçiminde ortaya çıkabilir ve ilerleyen dönemde koma gelişebilir (1).

Kuduzun en önemli özelliği, klinik belirtiler ortaya çıktıktan sonra hastalığın ölümcül olmasıdır. Buna karşın virüs merkezi sinir sistemine ulaşmadan önce uygun temas sonrası profilaksi uygulanması hastalığın gelişmesini önleyebilir. Bu nedenle kuduzda amaç hastalık geliştikten sonra tedavi etmek değil, riskli temas sonrasında hastalığın ortaya çıkmasını engellemektir (1).

Kuduz Riskli Temas Sonrası Profilaksi

Kuduz şüpheli bir hayvan tarafından ısırılma veya tırmalanma durumunda yapılması gereken ilk işlem yaranın mümkün olan en kısa sürede bol su ve sabunla en az 15 dakika boyunca iyice yıkanmasıdır. Bu basit uygulama yara bölgesindeki virüs yükünün azaltılmasına önemli katkı sağlar. Ardından kişi en kısa sürede bir sağlık kuruluşuna başvurmalıdır (1).

Sağlık kuruluşunda temasın türü, yaranın yeri ve derinliği, temas eden hayvanın türü, aşılama durumu ve gözlem altında tutulup tutulamayacağı değerlendirilir. Gerekli durumlarda kuduz aşısı uygulanır. Sağlık Bakanlığı Kuduz Profilaksi Rehberi'nde daha önce kuduz aşısı olmamış kişiler için kullanılan şemalardan biri 0., 3. ve 7. günlerde birer doz ve 14-28. günler arasında bir doz olmak üzere toplam dört dozluk aşı şemasıdır. Rehberde uygun durumlarda alternatif aşı şemalarına da yer verilmektedir (1,5).

Yüksek riskli temaslarda aşıya ek olarak kuduz immünglobulini de gerekebilir. İmmünglobulinin amacı, aşıya bağlı bağışıklık yanıtı gelişinceye kadar virüse karşı hızlı ve pasif koruma sağlamaktır. Ayrıca yara bakımının yanı sıra tetanoz profilaksisi ve gerekli durumlarda antibiyotik kullanımı açısından da kişi değerlendirilir. Temas sonrası uygulanacak yaklaşım temasın özelliklerine göre sağlık personeli tarafından belirlenmelidir (1,5).

Kuduz, ölümcül ancak önlenabilir bir hastalıktır. Bu nedenle “temas sonrası erken ve doğru müdahale” hayat kurtarmaktadır.

Kuduzun Önlenmesinde Yapılması Gerekenler

Kuduzun önlenmesi yalnızca temas sonrası aşı uygulamasına değil; insan, hayvan ve çevre sağlığını birlikte ele alan Tek Sağlık yaklaşımına dayanmalıdır.

Bireysel Olarak Yapılması Gerekenler (1-3,6)

- Sahipsiz, yabani, hasta veya olağandışı davranış gösteren hayvanlarla temastan kaçınılmalı; çocuklara hayvanlarla güvenli temas öğretilmelidir.
- Evcil kedi ve köpeklerin kuduz aşıları düzenli olarak yaptırılmalıdır.
- Isırık veya tırmalama durumunda yara bol su ve sabunla en az 15 dakika yıkanmalı ve gecikmeden sağlık kuruluşuna başvurulmalıdır.

HALK SAĞLIĞI UZMANLARI DERNEĞİ

- Hayvan salyasının açık yara veya mukozalara teması da riskli temas olarak değerlendirilmelidir.
- Sağlık personeli tarafından önerilen kuduz aşısı ve diğer profilaksi uygulamaları eksiksiz tamamlanmalıdır.
- Riskli temasa neden olan hayvan yetkili birimlere bildirilmeli, kişi hayvanı kendisi yakalamaya çalışmamalıdır.

Sağlık Hizmetleri Açısından Yapılması Gerekenler (1-3,6)

- Kuduz riskli temaslar standart algoritmalara göre hızla değerlendirilmeli; gerekli durumlarda yara bakımı, kuduz aşısı ve kuduz immünglobulini gecikmeden uygulanmalıdır.
- Tetanoz profilaksisi ve gerektiğinde antibiyotik tedavisi değerlendirilmelidir.
- Aşıya başlayan kişilerin dozlarını zamanında tamamlamaları takip edilmelidir.
- Kuduz riskli temas ve kuduz vakalarının sürveyansı etkin biçimde yürütülmelidir.
- Sağlık çalışanlarının güncel profilaksi uygulamaları konusunda eğitimi ve toplumun kuduz konusunda bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır.
- Sağlık, veterinerlik ve yerel yönetim birimleri arasındaki Tek Sağlık iş birliği güçlendirilmelidir.

Toplum ve Sahipsiz Hayvanlara Yönelik Yapılması Gerekenler (1-3,6)

- Sahipsiz hayvanların kuduz açısından aşılama, kayıt altına alınması ve popülasyonlarının mevzuata uygun, planlı ve sürdürülebilir biçimde yönetilmesi sağlanmalıdır.
- Hayvanlarda kuduz sürveyansı güçlendirilmeli ve şüpheli hayvanlar hızla veteriner otoritelerine bildirilmelidir.
- Evcil hayvanların aşılama ve kayıt altına alınması teşvik edilmeli, hayvanların sokağa terk edilmesi önlenmelidir.
- Sahipsiz hayvanların kontrolsüz taşınması ve belirli alanlarda yoğunlaşmasını önleyecek tedbirler alınmalı; atık ve besleme yönetimi uygun şekilde planlanmalıdır.
- Toplumda, özellikle okullarda, hayvanlarla güvenli temas ve riskli temas sonrasında yapılması gerekenler konusunda eğitim verilmelidir.
- Kuduz kontrolü; sağlık kuruluşları, veteriner hizmetleri, yerel yönetimler ve toplumun iş birliğiyle yürütülmelidir.

Sonuç

Kuduz, belirtiler başladıktan sonra neredeyse daima ölümcül olmasına rağmen doğru önlemlerle tamamen önlenabilir bir hastalıktır. Kuduzun kontrolünde bireylerin bilinçli davranması, riskli temas sonrasında sağlık hizmetlerine hızlı erişim, evcil ve sahipsiz hayvanlarda etkili kuduz kontrolü, hayvan popülasyonunun sürdürülebilir yönetimi ve kurumlar arası iş birliği birlikte ele alınmalıdır. Kuduzla mücadelede en etkili yaklaşım, insan sağlığı ile hayvan sağlığını birbirinden ayırmadan Tek Sağlık anlayışıyla hareket etmektir (6).

Her yıl 28 Eylül günü Dünya Kuduz Günü olarak kutlanır. Bu yılki Dünya Kuduz Günü'nün teması olan "Birlikte Daha Güçlüyüz", basit bir gerçeği vurguluyor: Kuduzun ortadan kaldırılması ancak birlikte çalıştığımızda mümkün (7).

HALK SAĞLIĞI UZMANLARI DERNEĞİ

HASUDER Bulaşıcı Hastalıklar Çalışma Grubu adına Uzm. Dr. Tülin Çoban tarafından hazırlanmıştır.

Kaynaklar

1. T.C. Sağlık Bakanlığı, Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü. *Kuduz Profilaksi Rehberi*. Ankara: Sağlık Bakanlığı.
2. World Health Organization (WHO), Rabies <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/rabies> (Erişim: 27.09.2026)
3. World Health Organization (WHO), Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), World Organisation for Animal Health (WOAH), Global Alliance for Rabies Control (GARC). *Zero by 30: The Global Strategic Plan to End Human Deaths from Dog-Mediated Rabies by 2030*. Geneva: WHO; 2018.
4. T.C. Sağlık Bakanlığı, Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü. <https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/zoootik-ve-vektorel-hastaliklar-db/Dokumanlar/Istatistikler/2025/kuduz.PNG> (Erişim: 27.09.2026)
5. World Health Organization (WHO) <https://www.who.int/activities/vaccinating-against-rabies-to-save-lives> (Erişim: 27.09.2026)
6. World Organisation for Animal Health (WOAH). *Rabies*. Paris: WOAH. <https://www.woah.org/en/disease/rabies/> (Erişim: 27.09.2026)
7. World Health Organization (WHO), World Rabies Day 2026 <https://www.who.int/news-room/events/detail/2026/09/28/default-calendar/world-rabies-day-2026> (Erişim: 27.09.2026)